

Cirkulære til samtlige skoledirektioner uden for København 6. april 1900

Efter at Ministeriet i sit Cirkulære af 12te April f. A. vedrørende de i Lov af 24de Marts 1899 § 13 omtalte Undervisningsplaner for de offentlige Folkeskoler har udtalt sig om de Bestemmelser, som Planerne bør indeholde angaaende Klassesdelingen og Skolegangsordenen, skal man i det følgende fremsætte nogle Bemærkninger dels om det Maal, hvortil der paa Skolens forskellige Trin bør naas i hvert Fag, hvortil for visse Fags Vedkommende er knyttet nogle Bemærkninger om den Vej, ad hvilken dette Maal vil kunne naaes, dels om det Antal ugentlige Timer, som ved Timeplanens Lægning bør paaregnes til de enkelte Fag.

Som det vil være Direktionen bekendt, har der hidtil kun i meget begrænset Omfang været truffet almindelige Bestemmelser om disse Forhold i Folkeskolen uden for Kjøbenhavn. Det har saa godt som udelukkende været de stedlige Skoleautoriteter, der i saa Henseende have skullet drage de nærmere Grænser, og disse Autoriteter have for det store Flertals Vedkommende i rigtig Erkendelse af Lærerpersonelets Betydning for Skolegerningen overladt Sagen til Lærernes individuelle Skøn. Men saa vigtigt det er, at der i Skolen gives Rum for fri Bevægelse og personligt aandeligt Liv, saa nødvendigt er det, at der under Folkeskolens stigende Udvikling og fremadskridende Organisation tages det skyldige Hensyn ogsaa til den fornødne Enhed og Orden inden for Skolens Virksomhed.

Som det af det følgende vil ses, har man anset det for rettest, i Stedet for at forsøge at opstille særlige Læse- og Timeplaner for de forskellige Skoleformer, der efter Lovgivningen kunne forekomme, at give en Ramme for Skolearbejdet, hvilken samtidig med at tjene som Norm for alle Skoleformer kan udfyldes forskelligt efter de forskellige Forhold. Det Maal, der paa de forskellige Trin er angivet for hvert Fag, er derfor formet saaledes, at det paa en vis Maade bør kunne naas i alle Skoler saa vel paa Landet som i Byerne, men ganske vist i forskelligt Omfang og i forskellig Dybde efter de forskellige Skolers fyldigere eller ringere Organisation.

Om end den Timeplan, der foreslaas, nødvendig maa operere med det Minimumstal, Loven fastslaar, saa vil den dog indeholde en Anvisning ogsaa for Skoler, der kunne arbejde med et større Timetal, idet de angivne Tal til Dels ville være at betragte som Forholdstal, der vise, hvorledes Arbejdstiden passende kan fordeles paa Skolens forskellige Undervisningsomraader. Af de tre Trin, imellem hvilke der er sondret, er første Trin tænkt som i Reglen treaarigt, de to andre som toaarige. Første Trin vil altsaa svare til, hvad Skolelovens § 10 kalder Forskolen (der forudsættes klassedelt) og de dertil svarende Klasser; andet Trin vil indbefatte Købstadskolens mellemste Klasser og den med Forskole underbyggede Landsbyskoles nederste Klasse, og tredje Trin de forskellige Skolers øverste Klasser eller Klasse. I den toklassede Landsbyskole vil første Trin svare til yngste Klasse, de to andre Trin til ældste Klasse.

I Forbindelse med disse indledende Bemærkninger finder Ministeriet Anledning til udtrykkelig at fremhæve, at de nedenstaaende Regler for Undervisningen og Timefordelingen ikke maa opfattes som Bestemmelser, der ufravigeligt skulle følges; det er en Vejledning, som Ministeriet har ønsket at kunne give de stedlige Skolebestyrelser med Hensyn til Udarbejdelsen af Undervisningsplanerne, ligesom den ogsaa vil kunne være en Hjælp for Lærerne og navnlig for de yngre af disses Vedkommende kunne hindre mange

famlende Forsøg. Som det vil ses, er der i det følgende kun omtalt de Fag, i hvilke der i Henhold til Lov af 24, Marts 1899 § 11 skal undervises i et vist i Loven angivet samlet Minimumsantal af Timer. For de øvrige Fags Vedkommende, nemlig Gymnastik, Tegning, Sløjd, kvindelig Haandgerning og kvindelig Husgerning, maa henvises til de Cirkulærer herom, som dels allerede er udgaaede fra Ministeriet (kvindelig Haandgerning) dels ville kunne forventes i en nærmere Fremtid.

ANSKUELSESUNDERVISNING.

Ved Samtaler, støttede først til virkelige Genstande, senere tillige til Tegning paa Skoletavlen eller til Vægbilleder, søges Barnets Sansning og Forestillingsliv opdraget, ligesom det øves i at udtale sig om, hvad det har iagttaget, og forberedes saaledes for den egentlige Fagundervisning. Den drives paa Skolens første Trin med aftagende Timetal. Følgende Gruppering anbefales, idet der dog efter de forskellige Forhold med Hensyn til Sted, Aarstid og Undervisningsmateriale kan gøres Afvigelser fra den anførte Orden.

Første Række.

I.

Fra Hus og Hjem: Vore Husdyr, deres Ydre, Levemaade og Betydning. Huset og dets Indretning; Bohave og Redskaber i Stuerne og i Klasseværelset, Gaard og Have. Mad, Drikke, Klæder; Ild, Vand. Barnets Forhold til Forældre og Søskende, til Lærere og Klassekammerater. Hverdag og Søndag.

II.

Fra Mark, Skov og Strand: Dyr (f. Eks. Ræv, Hare Hjort, Muldvarp, Pindsvin, Stork, Gøg, Krage, Maage, Frø, Bi, Sommerfugl, Snegl). Vore Kornsorter. Bøg og Gran. Bakke, Dal, Aa, Mose, Eng Hede. Jord og Sten. Havet. Baade og Skibe. Is og Sne.

III.

Fra By og Land: Gade, Torv, Brolægning, Lygter, Kirker, Slot, Hospital, Havn. Vej, Sti, Bondegaard, Kirke, Smedie, Mølle, Mejeri. Landsbyen, sammenlignet med Købstaden. Menneskets Beskæftigelse i Byen og paa Landet. IV. Fra andre Lande: Varme og kolde Lande. Træfuglene. Elefant, Løve, Kamel, Abe; Bjørn, Hval, Sæl. Negere, Grønlændere.

Anden Række.

I.

Foraaret: Det genopvaagnende Liv i Naturen; Skov og Mark, Foraarsblomsterne; Bøgeskoven, Træfuglene vende tilbage; Haven, Gartneren og hans Virksomhed; Arbejdet optages paa Marken, Markredskaber.

II.

Sommeren: Den varmeste Aarstid; Solen; Lys og Varme, Dag og Nat, Torden; Landet i Sommertiden, Mark og Eng, Høsten og Høstredskaberne, Kornsorterne og deres Betydning for Mennesket, de Haandværk, der staa i Forbindelse dermed. Skoven med dens Plante- og Dyreliv; Havet, Badning, Skibsfart, Sejl- og Dampskibe, Søfolk, Fiskeri, Fyr, Redningsvæsen; Sommeren i Byen, Rejser.

III.

Efteraaret: Vejret køligere, Dagene aftagende, Jævndøgn; Trækfuglene drage bort, Stormene; Mark og Skov, Løvfaldet; Jagten og Jægerne; Dyr, hvis Skind tilberedes; Træerne fældes, vore Træsorter, Gavntræ, Brændsel, Haandværkere, der arbejder i Træ; Haven, Frugthøsten; Forberedelse til Vinteren.

IV.

Vinteren. Vejrliget. Vinterlandskabet. Vinterfornøjelserne. Skibsfarten ophører. Trafikforhindringer. Brændsel. Kakkellovnen (Jernstøberen, Smeden). Belysningsmidler. Streng Tid for Fattigfolk. Forholdsregler for at afhjælpe Vinternøden. Ogsaa Dyrene lide om Vinteren, Husdyrene i Stalden. Julen, Aarsskiftet. Aarets Inddeling, Uret. Dagene længes, første Foraarsbebudere.

Religion.

Formaalet for Skolens Religionsundervisning er først og fremmest: i kristelig Aand at udvikle Børnenes religiøse Sans og opdrage den religiøse Følelse til en Livsmagt, der giver det sædelige Liv Kraft. Hovedsagen ved Undervisningen er derfor den personlige Paavirkning, som den Lærer, der selv lever sit Liv paa Kristentroens Grund, kan øve paa Børnenes Hjerter- og Villiesliv. Men til Livets sunde Vækst er Tilegnelse af en sand kristelig Erkendelse nødvendig. Det Kundskabsmaal, der da bør søges naaet, er: sikkert Kendskab til det væsentlige Indhold af den bibelske Historie og de vigtigste Begivenheder af Kirkens Historie samt til den kristelige Børnelærdom efter den evangelisk-lutherske Bekendelse.

I Overensstemmelse saavel med Kristendommens eget Væsen som med Sjælelivets naturlige Udviklingsgang bør Kristendommens Historie være Grundlaget for Undervisningen, men denne Histories Betydning bør lægges Børnene indtrængende paa Hjerte, idet de ledes til en forstaaende og hjertelig Tilegnelse af den kristelige Børnelærdom, som den er indeholdt i Luthers lille Katekismus, og saaledes oplæres til at holde alt, hvad Herren har befalet dem (Math. 28,20).

Første Trin.

Udvalgte lette Fortællinger af gl. og ny Testamentes Bibelhistorie. Bibelhistoriske Sange.

Andet Trin.

Et større Udvalg af Fortællinger fra den hele Bibelhistorie. Bibelhistoriske Sange. Luthers Katekismus (de fire første Parter) med et Udvalg af passende Skriftsteder.

Tredie Trin.

Den bibelske Historie i Sammenhæng. Et af de tre første Evangelier eller Apostlenes Gerninger læses. Et Udvalg af kirkehistoriske Livsbilleder, f. Eks. Polykarp, Konstantin, Augustin og Monika, Benedikt og Ansgar; Pavekirken; Huss, Luther, Hans Tausen; Francke; Hovedtræk af den danske Kirkes Historie i den nyere Tid; Hedningemission og Bibelselskaber. Kirkeaaet, den kirkelige Gudstjeneste. Børnelærdommen i Sammenhæng og med Benyttelse af en autoriseret Lærebog. Paa hvert af de tre Trin læres et passende Antal (6 à 12) Salmer, valgte med særligt Hensyn til Børnenes Fatteevne.

Dansk.

Ved det store Timetal, Loven af 24de Marts 1899 har tillagt Danskundervisningen, har den villet betone dette Fags Betydning i den danske Folkeskole. Sproglig Dannelse er Prøvestenen for Aandsdannelse i Almindelighed. Dygtighed i Modersmaalets Behandling ikke en isoleret Færdighed, men et Udtryk for Aandslivets Udvikling. Der bør derfor lægges ganske særlig Vægt paa Danskundervisningen i Skolen. Ikke blot i de til denne Undervisning særlig bestemte Timer, men i alle Timer og i alle Fag bør man have Øje for Udviklingen af Børnenes sproglige Dannelse. For den særlige Modersmaalsundervisning bør Maalet være: 1) at Børnene kunne forstaa deres Modersmaal. d. v. s. opfatte det rigtigt, naar de høre og læse det, 2) at de kunne tale det nogenlunde fejlfrit og flydende, og 3) at de kunne skrive det i Overensstemmelse med Reglerne for Retskrivning og logisk Tankeordning, alt vel at mærke inden for den Forestillingskreds og de Sprogformer, der ere naturlige for Børn.

Der skal saaledes lægges Vægt paa god Læsning, idet den tænksomme og interesserede Læsning grundlægges sammen med Læsefærdigheden, saa Børnene fra første Færd øves i at læse ikke blot nøjagtigt og flydende, men ogsaa med forstandig Betoning og naturligt Udtryk.

Der skal fremdeles gives Børnene rig Lejlighed til mundtlig Fremstilling, ikke blot hvor Skolens øvrige Undervisning giver Anledning dertil, men ogsaa ved særlige Øvelser i Dansktimerne. Disse Øvelser kunne fra først af bestaa i, at Børnene i fuldstændige og sprogrigtige Sætninger besvare Lærerens Spørgsmaal og nogenlunde i Sammenhæng genfortælle af Læreren fortalte Smaahistorier, men senere knyttes de naturligt til Læsebogen, idet Børnene øves i selvstændig og sammenhængende Gengivelse af dertil egnede Læsebogsafsnit.

Og der skal endelig skaffes Børnene flittig Øvelse i skriftlig Behandling af Modersmaalet med det Maal for Øje, at de sprog- og tankerigtigt kunne udtrykke egne Forestillinger og Tanker paa selvstændig Maade. De hertil sigtende forskellige Midler - Afskrivning, Diktat, Genfortælling, selvstændige Beskrivelser m. m. - bør derfor paa alle Skolens Trin saa vidt muligt bruges jævnsides, saaledes at Evnen til selvstændig skriftlig Behandling af Modersmaalet udvikles sammen med Retskrivningsdygtigheden.

Kendskab til dansk Sproglære bør ikke kræves i større Omfang, end det er nødvendigt til Opnaaelsen af det her angivne Maal. Der bør derfor ikke lægges ensidig Vægt paa grammatisk Analyse, og Brugen af en særlig Lærebog til Indøvelse af Sproglæren fraraades,

Første Trin.

Ved den første Undervisning i Læsning anbefales det at lære Børnene den paagældende Lyd at kende, før de lære det tilsvarende Bogstav, og at lade Læsning og Skrivning gaa Haand i Haand. Maalet maa være, at Børnene med nogenlunde Færdighed, god Forstaaelse og rigtig Betoning kunne læse Stykker i en Læsebog for mindre Børn. Øvelser i Samtaler over det læste og mundtlig Genfortælling drives, ligesom nogle lette Smaaavers læres. Afskrivning efter Bog og meget let Diktat afveksler med friere skriftlige Øvelser, der kunne bestaa i, at Børnene besvare fremsatte Spørgsmaal, nedskrive noget, der er dem bekendt, eller med egne Ord beskrive noget, de have for Øje, f. Eks. et Billede. Børnene lære at kende Navneord, Tillægsord og Udsagnsord.

Andet Trin.

Læseøvelserne fortsættes med stigende Krav til Færdighed og rigtig Betoning. Det læste genfortælles saa frit og sammenhængende som muligt. Nogle Vers læres. Gennem planmæssigt fremadskridende Diktatøvelser indøves Retskrivningen, og gennem Genfortællinger og friere Beskrivelser, hvortil Emnerne kunne hentes fra, hvad der i de øvrige Fag er lært, udvikles Evnen til selvstændig skriftlig Behandling af Sproget. Det mest elementære af Orddannelse og Sætningslæren indøves.

Tredie Trin.

Fortsatte Øvelser i Læsning (herunder ogsaa Skriftlæsning) og mundtlig Gengivelse af det læste. Gennem egen Læsning i Forbindelse med Oplæsning af Læreren gøres Børnene bekendt med nogle af de for dem lettest tilgængelige Hovedværker af den danske Litteratur og vejledes til Valget af god Læsning. Passende Digte læres. Diktatøvelser, sværere Genfortællinger og Beskrivelser, Breve og praktiske Opsatser. Kendskab til de forskellige Ordklasser og Hovedtrækkene af Form- og Sætningslæren indøves.

Skrivning.

Det Maal, der ved Undervisningen i dette Fag skal tilstræbes er, at Børnene ved Udgangen af Skolen kunne skrive en regelmæssig og tydelig Haandskrift. De nødvendige Øvelser i Skønskrift bør derfor for de ældre Børns Vedkommende forbindes med Øvelser i Haandskrift. Paa det første Trin bør Læsning og Skrivning gaa jævnsides, men det anbefales i øvrigt, at Dansk og Skrivning i Skoler med flere Lærerkræfter er paa samme Lærers Haand. I øvrigt henvises til Ministeriets Cirkulære om Skriveundervisningen af 3. Marts 1897.

Første Trin.

Paa Tavle jævnsides Læseøvelserne. Derpaa i Bog med Blyant og Pen.

Andet Trin.

Ord og Sætninger i Bog med Pen

Tredie Trin.

Sætninger og sammenhængende Stykker i Bog.

Regning.

Ved Regneundervisningen skal der tages Sigte paa, at Børnenes Forstand udvikles og de vænnes til Energi og Udholdenhed i deres Tænkning, samtidig med at de opnaa den i det praktiske Liv saa værdifulde Regnefærdighed. Der maa lægges Vægt paa, at Børnene ikke nøjes med rent mekanisk at kunne behandle Taltegnene, men at de faa en virkelig Færdighed i at beherske Talstørrelser og Talforhold; derfor bør Hovedregning i Princippet have Forrang for Tavleregning, om end denne for de ældre Børns Vedkommende af praktiske Grunde maa lægge Beslag paa de fleste Timer. Hvad Stoffets Ordning angaar, anbefales det at gaa frem i Kredse, saaledes at man begynder med en mindre, for Børnene overskuelig Talkreds, indenfor hvilken alle Taloperationer foretages, og saa efterhaanden, som Børnene kunne magte det, udvider Kredsen.

Første Trin.

De fire Regningsarter med Tal indtil 1000. Regningen anskueliggøres, og der begyndes med benævnte Størrelser.

Andet Trin.

De fire Regningsarter med større Tal og de forskellige almindelige Benævnelser. Anvendelse af Decimalbetegnelser ved tidelte Størrelser og Regning med ensbenævnte Brøker. Simple Opgaver i Forholdsregning.

Tredie Trin.

Forholdsregning og dens Anvendelse (derunder Procentregning). De fire Regningsarter med Brøk. Decimalbrøk. Det anbefales i de ældste Klasser at anvende nogle Timer til et kortfattet Kursus i Anskueliggørelse og Beregning af geometriske Forhold ved Hjælp af et Sæt stereometriske Figurer.

Historie.

At fremhjælpe en sund og kraftig Fantasi i Forbindelse med en varm og levende Følelse, særlig for vort Folk og Land, er Historieundervisningens Opgave. I sin Rigdom paa Eksempler, der henvende sig til Børnenes sædelige Værdsættelse og indvirke tilskyndende paa deres Villie, er Historien tillige et vigtigt sædeligt Opdragelsesmiddel. Igennem anskuelig og livlig Fortælling bør de historiske Personer og Begivenheder stilles Børnene for Øje, men disse bør holdes til at gengive og genfortælle de givne Skildringer. Om end det historiske Stof væsentlig maa meddeles i Form af Livs- og Tidsbilleder, vil det dog være muligt at give de ældre Børn en efter deres Forestillingskreds lempet Forstaaelse af Samfundsforholdenes Udvikling.

Første Trin.

Enkelte Sagntræk, udvalgte Fortællinger af Fædrelandets Historie i ældre og nyere Tid. (F. Eks. Tor og Jætterne, Balder og Loke. Skjold. Vermund og Uffe. Rolf Krake. Regnar Lodbrok. Ansgar. Gorm og Tyra. Palnatoke og Jomsborg-Slaget ved Svold. Svend og Vilhelm. Knud Lavard og Valdemarerne. Niels Ebbesen og Grev Gert. Hans Tausen. Kristian den Fjerde i Søslaget ved Femern. Tordenskjold. Hans Egede. Træk fra vore sidste Krige.)

Andet Trin.

Et større Udvalg af Fortællinger af Fædrelandshistorien. Det ene Aar: Oldtid og Middelalder. Det andet Aar: Den nyere Tid.

Tredie Trin.

Fædrelandshistorien i Sammenhæng. Grundtræk af Verdenshistorien. F. Eks. Ægypterne. Assyrerne. Perserkrigene. Aleksander. Hannibal. Cæsar. Folkevandringen. Muhamed. Karl den Store. Korstogene. Huss og Luther. Opfindelser og Opdagelser. Tredivaarskrigen. Peter den Store. Den nordamerikanske Frihedskrig. Den franske Revolution. Napoleon den Store. Hovedtræk af det 19de Aarhundredes Historie.

Geografi.

Hovedvægten bør lægges, ikke paa Meddelelse af Boglærdom, men paa, at Børnene faa en anskuelig og rigtig Forestilling om de forskellige Naturforhold og om den nøje Sammenhæng mellem disse og det menneskelige Kulturliv. Der bør begyndes med en grundig Gennemgang af Hjemstedet og dets Forhold, saaledes at Børnene ad Anskuelsens Vej vinde de mange forskellige geografiske Forestillinger. Korttegning paa alle Undervisningens Trin anbefales.

Første Trin.

Beskrivelse af Hjemstedet. Danmark.

Andet Trin.

Skandinavien udførlig. Europa. Nogle Enkeltskildringer fra fremmede Verdensdele (f. Eks. Indien, Kina, Ægypten, Nordamerika). Jordens Form og Bevægelse.

Tredie Trin.

Oversigt over de fire fremmede Verdensdele. Repetition af Europa, saaledes at Danmark behandles udførligere. Jorden som Himmellegeme.

Naturkundskab.

Om end Naturkundskab ikke er noget lovbefalet Fag, maa det dog meget anbefales Skolen, hvor det paa nogen Maade er muligt, at optage det i sin Undervisningsplan. Naturfagene

tilfredsstille Barnets Trang til at se ret paa og høre noget om den brogede Natur, hvori det lever, og have ikke blot stor Betydning for dets Udvikling, idet de uddanne Iagttagelsesevnen, skærpe Dømmekraften og indpode en bevidst Forstaaelse af Sammenhængen mellem Aarsag og Virkning, men berige tillige Barnet med Kundskaber, der ikke mindst i vore Dage, hvor hele det praktiske Erhvervsliv er anvendt Naturvidenskab, ere værdifulde for Livsopholdet og Livsudviklingen. Men skal Naturfagsundervisningen bringe denne Frugt, bør man ikke lade sig nøje med, at Børnene lære en lille skematisk og systematisk Lærebog udenad, men saa maa Undervisningen først og sidst drives anskueligt og Børnene opøves i selv at se, selv at undersøge, selv at sammenligne. Undervisningen maa derfor for Naturhistoriens Vedkommende støtte sig til anskuelige Undervisningsmidler, som virkelige Dyr og Planter, naturhistoriske Billeder, Tegning paa Skoletavlen, og for Naturlærens Vedkommende til Erfaring og Forsøg.

Første Trin.

Undervisningen er her et Led af Anskuelsesundervisningen.

Andet Trin.

Typer af højere Dyr. Om Sommeren enkelte Plantetyper.

Tredie Trin.

Typer af lavere Dyr. En Fremstilling af Plantens Levnedsløb; de vigtigste Kulturplanter. Det menneskelige Legemes Bygning og Livsvirksomheder (herunder lidt Sundhedslære).

Udvalg af Naturlæren til Forklaring af almindelige Redskaber (f. Eks. Vægtstang, Ur, Pumpe, (Sprøjte), Barometer, Termometer) og dagligdags Naturbegivenheder (f. Eks. Faldet, Flydning, Smeltning, Fordampning).

Sang.

Idet der med Hensyn til Undervisningen i dette Fag henvises til Ministeriets Cirkulære af 30te Maj 1899, skal her kun fremhæves Betydningen af, at de i musikalsk Henseende bedst begavede Børn naa saa vidt, at de kunne være Forsangere, hvorved Sangen vil kunne faa større Betydning for dem ogsaa efter deres Udgang af Skolen.

FORSLAG TIL UGENTLIG TIMEPLAN

omfattende de Fag, til hvilke der ved Lov af 24de Marts 1899 § 11 er normeret et samlet Minimum af ugentlige Timer.

I. For Købstæderne.

	Første Trin	Andet Trin	Tredie Trin
Religion	4/2	3	3
Dansk	9	8	9
Skrivning			
Regning	6/2	3	4
Historie	2/2	2	3
Anskuelsesundervisning		-	-
Geografi	} 4/2	2	2
Naturkundskab		2	2
Sang	2/2	1	1
	18 Tim.	21 Tim.	24 Tim.

II. For Landet.

	Første Trin	Andet Trin	Tredie Trin
Religion	4/2	3	3
Dansk	9	8	8
Skrivning			
Regning	6/2	3	3
Historie			
Anskuelsesundervisning			
Geografi	} 6/2	3	3
Naturkundskab			
Sang	2/2	1	1
	18 Tim.	18 Tim.	18 Tim.